

Abstrakt

Trestní odpovědnost právnických osob

Pojem právnické osoby není v trestním právu vymezen, na přiblížení tohoto pojmu je třeba použít norem občanského zákoníku, který ji v ustanovení § 18 odst. 2 definuje. Trestní odpovědnost právnických osob je pak pojmem, který se v pozitivní úpravě českého trestního práva objevuje nově a který do jisté míry narušuje dosavadní katalog zásad trestního práva, konkrétně pak zásadu individuální trestní odpovědnosti. Objevuje se pojem přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, kdy této lze přičítat jednání orgánů či osob určených v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, pokud fyzická osoba jednala zaviněně tak, že toto jednání je důvodem přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.

Před přijetím současné právní úpravy ZTOPO probíhala poměrně bouřlivá diskuse nad vhodností a nutností přijetí úpravy institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Tuto diskusi lze v současné době považovat za překonanou, neboť je zřejmé, že Česká republika se vydala směrem tzv. pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Argumenty pro i proti přijetí ZTOPO je však vhodné brát v patrnost pro lepší pochopení institutu a pochopení širších souvislostí, které jeho přijetí provázely. Současně je důležité vidět, jaké faktory ovlivňují právnické osoby a jejich rozhodování a vedou je k páchání trestné činnosti.

Trestní odpovědnost právnických osob je institutem angloamerického typu právní kultury, kdy k historickému vývoji došlo v Anglii a Walesu. Ostatní země tohoto typu právní kultury pak trestní odpovědnost právnických osob v různých formách převzaly. Na základě popisu a analýzy historického a současného vývoje v těchto zemích je zřejmé, že úprava v nich je odlišná od kontinentálního typu právní kultury, kterému však dala základ stran přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.

Neoddiskutovatelným faktem pak je, že trestní odpovědnosti právnických osob se v evropských zemích rozvinula na základě právních aktů mezinárodního společenství a orgánů Evropského společenství a Evropské unie, které požadují zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v členských zemích tak, aby sankce vyplývající z úpravy byly účinné, přiměřené a odstrašující. Způsob, jakým tak členské státy učiní, ponechává zcela na nich. Mohou tak zvolit cestu sankcionování prostředky trestního práva, správního práva či civilněprávní odpovědnosti za deliktní jednání. Jednoznačně preferovaným modelem úpravy je tzv. pravá trestní odpovědnost právnických osob, kdy státy volí úpravu trestní odpovědnosti právnických osob normami trestního práva, ať už je to přímo trestní zákoník, či samostatný právní předpis speciální vůči trestnímu zákoníku, resp. trestnímu řádu.

Český zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je účinný od 1. ledna 2012. Vychází ze zásady speciality, kdy se užije, pokud stanoví úpravu odlišným způsobem než trestní zákoník a trestní řád, není-li to z povahy věci vyloučeno. ZTOPO obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu. Za zcela zásadní body regulace je třeba jmenovat vymezení osobní působnosti právnické osoby, rozsah kriminalizace trestní odpovědnosti právnických osob, přičitatelnost trestného činu právnické osobě a sankcionování právnických osob.

Vymezení osobní působnosti právnických osob je dle ustanovení § 6 ZTOPO negativního charakteru, kdy ZTOPO stanoví, že trestně odpovědnými nejsou Česká republika a územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

Rozsah kriminalizace trestní odpovědnosti právnických osob je upraven tak, že právnická osoba dle ustanovení § 7 ZTOPO odpovídá za taxativně vypočtené trestné činy, které byly zvoleny s ohledem na požadavek mezinárodních úmluv a předpisů Evropského společenství, resp. Evropské unie doplněný o daňové delikty. Je nutno konstatovat, že trestné činy nejsou vymezeny tak, že by se dalo hovořit o ideální úpravě deliktů odpovědnosti právnických osob ve smyslu protiprávních jednání, kterých se právnické osoby v praxi dopouštějí. Absence některých trestných činů, zejm. těch majetkových a hospodářských je v podstatě neomluvitelná.

Přičitatelnost trestné činu právnické osobě tvoří samotné jádro celého zákona, neboť stanoví konkrétní podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tedy za jakých okolností lze právnické osobě přičíst trestný čin za jednání orgánů či osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO. V případě orgánů právnické osoby lze hovořit o odpovědnosti několika kategorií osob. Úpravu stran zaměstnanců a přičítání jejich jednání právnické osobě lze považovat za zdařilou, avšak při vědomí faktu, že sousloví „lze spravedlivě požadovat“ není nikde žádným způsobem definováno ani přiblíženo a v praxi se tak mohou vyskytovat značné aplikační potíže.

Problematika sankcionování právnických osob je další zásadní otázkou, kterou je třeba v souvislosti s institutem trestní odpovědnosti právnických osob analyzovat. Je třeba říci, že ZTOPO upravuje širokou škálu členitých sankcí, které mohou být vhodným nástrojem pro potrestání právnické osoby účinnými, přiměřenými a odsuzujícími sankcemi. Dílčí nedostatky sankcionování právnických osob v ZTOPO jsou uvedeny v kapitole 7.4.

ZTOPO je předpisem, který je účinný poměrně krátkou dobu. Chybí relevantní judikatura, avšak nelze říci, že by předpis nebyl v praxi vůbec aplikován, o čemž svědčí již 3 odsouzené a celkem 10 obžalovaných právnických osob.

Přes jistou nedostatečnost právní úpravy plynoucí zejména z ne zcela dokonalé úpravy přičitatelnosti trestného činu právnické osobě a přes absenci některých trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit, lze ZTOPO shledávat jako kvalitní počín směrem vpřed. Významným pozitivem přijaté úpravy je její preventivní charakter. Po právnické osobě se totiž požaduje, aby se chovala preventivně tak, aby předcházela páchání trestné činnosti jak ze strany svých orgánů, tak zejména ze strany svých zaměstnanců, kdy velmi záleží na nastavení vhodných vnitřních mechanismů.

Nezbývá než věřit, že intenzita aplikace ZTOPO bude mít vzrůstající tendenci, kdy se však nepotvrdí zkušenost ze zahraničí, že pouze zlomek původně stíhaných a následně obžalovaných právnických osob je také odsouzen. Zatím tomu nic nenasvědčuje a zdá se, že přichází doba hojné aplikace zákona.